

1966 FEB

Adalékok

#03
244

ZOLNAY LÁSZLÓ

A BUDAI VÁRPALOTA ÚJJÁÉPÍTÉSE

Az 1944/45. évi budai ostrom óta, a második világháború magyarországi záró akkordját követő másfél évtizeden át, úgy komorlott Budapest felett az egykori királyi palota kiégett rom-kolosszusa, mint a magyar történelem gyászos mementója.

Mintha csak jelképes jelentőségű lett volna az, hogy a két világháború közötti magyar kormányzat központjának, a budai Várhegynek mindazok a középületei megsemmisültek, amelyekben a Horthy-rendszer politikusai a Magyarország pusztulását okozó háborús terveket kovácsolták. Megsemmisült a külügy-, a belügy-, a hadügy-, a pénzügyminisztérium és a miniszterelnökség palotája. S szinte teljesen tönkrement a XVIII–XIX. században épített egykori királyi palota.

Ma a budavári palotát a magyar művelődéstörténet új fellegváraként, mint múzeumok és könyvtárak modern otthonát építik újjá. Az újjáépítés a hely géniuszának, a budai vár hét évszázados történetének képsorát villantja elének. Buda a XIII. század óta Magyarország szíve, Közép-Európa egyik számottevő nagyvárosa volt. E hét évszázad építészeti és kultúrtörténeti emlékei nyernekel helyezést az új várpalotában.

Története során tizenhárom nehéz ostromot szenvedett el a budai vár. Közöttük talán az 1944/45. évi volt a legsúlyosabb. 1944/45 telén két héten át láttuk lobogni a budai palota olthatatlan lángjait. A török megszállta vár 1686. évi ostromának krónikását idézhetjük: „Az egykori királyi palota üszkösen, égnek meredő tornyaival, kiégett ablakaival olyan félelmetes volt, mint éjszakában a koponya, amelynek belsejébe gyertyát dugtak” – írta a régi ostrom szemtanúja.

Budai századok

Hét évszázaddal ezelőtt, a XIII. század derekán, a mongolok kétesztendő magyarországi hódításának elmúltával, az Árpád-házi IV. Béla király Esztergomból a budai Várhegyre tette át székhelyét. Új, gótikus várost épített fel a Dunára könyöklő – hatvan méter magas, másfél kilométer hosszú –, meredeken felmagasodó budai Várhegyen. Később, a XIV. században az Anjouk itáliai ágából származó I. Lajos király kezdte meg a – polgárvárostól délebbre fekvő – királyi kastély építését. A Dunára támaszkodó, kisebb erődrendszerrel védett várkastélyt Luxemburgi Zsigmond a XV. század első évtizedeiben Európa egyik legnagyobb várpalotájává bővítette.

Utóbb Hunyadi Mátyás (1458–1490) az itáliai reneszánsz műveltség első európai államshelyévé emelte az – 1470/80-as években reneszánsz stílusban részben átépített – budai várpalotát.

Három évtizeddel e nagy humanista után, 1526-ban a Nagy Szulejmán szultán seregei Mohácsnál megsemmisítették a magyar haderőt, majd százötven esztendőre török uralom alá került Magyarország kétharmada s vele Buda vára is.

Buda 1541-től kezdődően a török államigazgatás nyugati központja, a budai pasák székhelye lett.

A török után

Számos ostrom és ostromkísérlet után a XI. Ince pápa kezdeményezésére létesült Egyesült Európai Keresztény Haderő – élén Lotharingiai Károly herceggel –, 1686-ban döntő csapást mért a közép-európai török hódítóra; Buda felszabadult. Olasz, skót, angol, svéd, svájci, osztrák, német, francia, lengyel, szerb és magyar katonák hullottak el a három hónapig tartó várostrom során.

Bécs hadmérnökei – nyomban az 1686. évi győzelem után – megkezdték a budai középkori palota épen maradt maradványainak lebontását. A palota és a várfalak közé eső zwingereket magának az épületromnak törmelék-anyagával töltötték fel. A várfalakat és bástyákat – a nagyobb tűzerejű XVIII. századi lövegek elhárítása végett – jelentősen megemelték. Helyenként két emeletnyi feltöltéssel nagyították az újonnan kialakított palotaterület járósíntjét. Hunyadi Mátyás vörösmárvány reneszánsz faragványából csakúgy, mint korábban a törökök, meszet égettek, s a régi épületplasztikai töredékeket falazóanyagként, magát a régi palota maradványt kőbányának használták.

A középkori palota alapfalainak maradványait az 1710-es évekre olyannyira eltüntették, hogy azokat egy új palota céljára már mint alapot is csak egyes helyeken lehetett hasznosítani.

A Rákóczi vezette magyar szabadságharc végleges leveretése (1711), majd a Délvidéken maradt török erőkre mért erőteljes csapás (1712) után felmerült az az igény, hogy a budai Várhegyen VI. Károly császár (III. Károly magyar király) királyi rezidenciát építtessen. A budavári arzenál, az ún. Zeughaus építésével egyidőben, a gótikus palotaterem helyén Hölbling János budai kőművesmester, majd 1715-től Fortunato Prati kamarai mérnök hozzá is fogott a munkához. Az évtized végére (1719) el is készültek a budai várpalota – máig álló – legdélibb szárnyával (E-szárny). Kétemelet magas, egy kis udvart körülzáró, dísztelen blokkház volt ez; rendeltetésének megfelelő kaszárnyahangulatát csak csekély mértékben leplezte a bécsi barokk épületplasztika szerény imitációja.

Királyság királyok nélkül – királyi palota lakó nélkül

III. Károly császár, majd leánya, Mária Terézia (1740–1780) a budavári magyar székhelyét oly kevésbé látogatta, hogy 1737-ben a budai várpalota épületét már kórház céljára kívánták átadni.

1741-ben a magyar rendi országgyűlés kérelmet intézett Mária Terézia királynőhöz a budai várpalota újjáépítése érdekében. 1749-től 1771-ig Mária Terézia négyszázezer kőrmöci arany árán a déli palota-maghoz, tehát atyja építményéhez (E), két attól északabbra elhelyezkedő épület-szárnyat építtetett (CD). Mária Teréziának e budavári palotája tervezésében, a palotaterület platójának kialakításában s a munka kivitelezésében Jean Nicolas Jadot de Ville Issey, udvari főépítész, Nicolaus Pacassi – Jadot utóda –, a magyar Mikovinyi Sámuel, utóbb 1757-től Oracsek Ignác, s Franz Anton Hillebrandt a bécsi magyar udvari kamara főépítésze vett részt. 1776-tól – a XV. század eleji dunai vízszivattyú megújításával – résztvett a palotaépítkezés munkájában Kempelen Farkas is, a kiváló építész, akit ma már inkább csak sakk-automatájáról ismernek.

Az egységesen kétemeletes Mária Terézia-palota (CDE) három szárnyból állt. Az új – összekötő – épületrészből, a régi III. Károly-féle kaszárnyaszerű blokkból s egy új északi blokkházból. A négyzetalaprájú északi és déli tömb egy-egy kisudvart zárt közre; az északiban az ún. Szent István kápolnát helyezték el. A Mária Terézia-féle palota hossz tengelye – követve a dél felé elkeskenyedő sziklafennsík geológiai adottságait – észak-déli irányban helyezkedett el. Főnézetét, homlokzatát a hatvan méterrel alatt folyó Dunára, illetve a Duna balparti, pesti partra kompo-

nálták. A nyugati oldalon a hosszú, összekötő középszárny egy – a bástyák felé nyitott – várudvarra tekintett.

A dunai főhomlokzat középső részére 1784-ben – toronysisakkal díszített – mintegy hatemelet magas tornyot építettek. Halvány reminiscenciája volt ez a torony – a barokk palotaalakítás egyetlen vertikálisa – Zsigmond és Mátyás gótikus palotája toronyerdejének, a középkori budai városkép kiemelkedő elemének.

Azt, hogy a Mária Terézia-kori palota, a maga nagy horizontálisaival nyomasztóan egyhangú, már a XVIII. század kulturált ízlésű építészei érezték.

És ez a probléma lényegében mind a XIX. századi épületbővítésnek, mind a jelenlegi újjáépítésnek is egyik sarkalatos kérdése.

Az erős horizontálisok ellensúlyozására a XVIII. századi mesterek az épületszárnyak szegleteit erőteljes sarok-rizalitokkal lazították, a relief-vékonyosságú ál-saroktornyokat pedig a duplatetős barokk fedélszékben toronysisakkokkal tagolták.

A bécsi barokk épületplasztikájával díszített palota 1764-ben épülésének már olyan stádiumába jutott, hogy ezúttal – negyven éves magyar királynői uralkodása alatt mindössze egyszer – Mária Terézia királynő is megszállt benne.

A Bécsben székelő magyar királynő 1772-ben a palota egy részét, majd 1777-től 1784-ig annak egészét az angolkisasszonyoknak engedte át.

Utóbb az aufklärista II. József, a szerzetesrendek feloszlatása után a Nagyszombatból Budára átköltöztetett egyetemet telepítette a palota falai közé. A középszárny tornyát ekkor az egyetem csillagvizsgálója céljára alakították át.

A XVIII. század utolsó éveitől 1848-ig a Habsburgok ún. magyar ágából származó *nádoroknak* – Sándor Lipótnak, József, majd István nádornak – rezidenciája lett ez az épület.

Ebben az időszakban annyit alakítottak rajta, hogy az 1790-es években az egy ideig egyetemi csillagvizsgáló célját szolgáló tornyát lebontották s a középső, összekötő szárnyra harmadik emeletet emeltek.

Ez a palota szenvedte el az 1849 májusában lezajlott ostromot. A magyar szabadságharc során a magyarok foglalták vissza a budai várpalotát az osztrák csapatoktól. A kemény városromlás során a palota déli és középső szárnya (E-, illetve D-szárny) olyannyira kiegészít, hogy berendezéséből mindössze két tükör maradt meg.

Az épületet a magyar szabadságharc leverése után, az 1850-es években restaurálták. Mennyezetét „Blondel mester ízlésében” gipszvakolattal s aranyozott ornamensekkel díszítették; elpusztult berendezését a bécsi Burgból hozott bútorzattal pótolták.

Ybl Miklós és Hauszmann Alajos alkotása

Az 1867. évi kiegyezést követően, a magyarországi kapitalizmus erőteljesebb kibontakozásakor, Budapestnek, mint – három városból egyesített – nagyvárosnak épülése idején, hamarosan felmerült a budai várpalota bővítésének kérdése.

1874-ben Ybl Miklós, a kor lejjebb magyar építőművésze kapott kormány megbízást arra, hogy előbb a nagy kiterjedésű budai várkertet rendezze, majd a Mária Terézia-kori palotát királyi rezidenciává bővítse.

A munka eleve megszabott feltételei – például az, hogy a Mária Terézia-kori palota egésze, annak állaga és jellege teljességgel megőrzendő volt – sok stílusproblémával és technikai kérdéssel együtt – sokban megkötötte a tervezőművész kezét.

Könnyített viszont a helyzetet az, hogy a Gellérthegy csúcsán emelt Citadellának, mint katonai bázisnak az 1850-es években történt felépítésével a Várhegy s a palota taktikai jelentőségét elvesztette.

Ybl elhatározta, hogy átlépi a Várhegy geológiai és történeti alaprajzát, s a Mária Terézia-kori palota keskeny várterét Nyugat felé egy mesterséges hegy-toldattal bővíti meg. A nyugati oldalon öt-, illetve hatemelet magas hegy-függelékét épített hozzá a várpalota teraszához. A nyugati szárnyat (F) öt-, középrészén hatemelet magas épületnek tervezte meg; olyan módon, hogy ebből három emelet a Mária Terézia-kori palota udvarszintje fölé emelkedjék, a három – mélyebb

szintű – emelet viszont a mélyebben fekvő nyugati zwingerek s a felső várudvar jelentős szintkülönbségeit egyenlítse ki.

A nyugati szárnyat (F) a Mária Terézia-féle keleti épületfűzérhez oldalszárnyakkal kötötte hozzá. Az északi oldalszárnyban elhelyezett ún. Oroszlános kapuval kialakította az immár négy oldalról körülépített monumentális várudvar főbejáratát.

Azonban még ez a mesterséges hegy-bővítés s a hatalmas nyugati szárny is szűknek bizonyult a millenniumot ünneplő bécsi udvar s a kiegyezés szelleméhez igen lojális magyar kormányzatok számára.

Hauszmann Alajos, akit 1891-ben, Ybl Miklós halála után bíztak meg a palota további bővítésével, lebontatta a Mária Terézia-palotától északabbra álló nagy kiterjedésű arzenált, a XVIII. századi Zeughaus-épületet s ezáltal a dunai homlokzat tengelyében további teret nyert észak felé. Itt, egy hatalmas oszlopcsarnok közbeiktatásával lényegében megismételte a Mária Terézia-kori hármás tagolását alaprajzot.

„Az északi szárny építésével (AB) a dunai homlokzat a régi palotának majd kétszeresévé vált. Hogy e 304 m hosszú homlokzat kellő csoportosítást nyerjen, szükséges volt a régi palota középkiszögellését szimmetrikus elrendezésben megismételni, a régi északi szárnyat pedig az egész palota központjául kiképezni (C). Az, hogy ez a középrész beszögell, szokatlan ugyan, de egyrészt a fal felé állított oszlopsor s az első emeletről levezetett szabadlécpső enyhít a beszögellő szárny mélységén, másrészt az ide tervezett kupola oly hatalmas méretű, hogy a palota központját így is kifejezésre juttatja”, – írja Hauszmann Alajos 1900-ban, építés közben. Majd – némi büszkeséggel – megjegyzi: „a belső beosztást oly módon létesítettem, hogy a régi díszterem s annak mellékhelyiségei az új ünnepi helyiségekkel kapcsolatba hozhatók. Ezáltal a hosszanti tengelyben 200 méter hosszú teremsor keletkezett: olyan hosszú, amilyenlen – Versailles kivételével – egyetlen kontinentális királyi lak sem rendelkezik.”

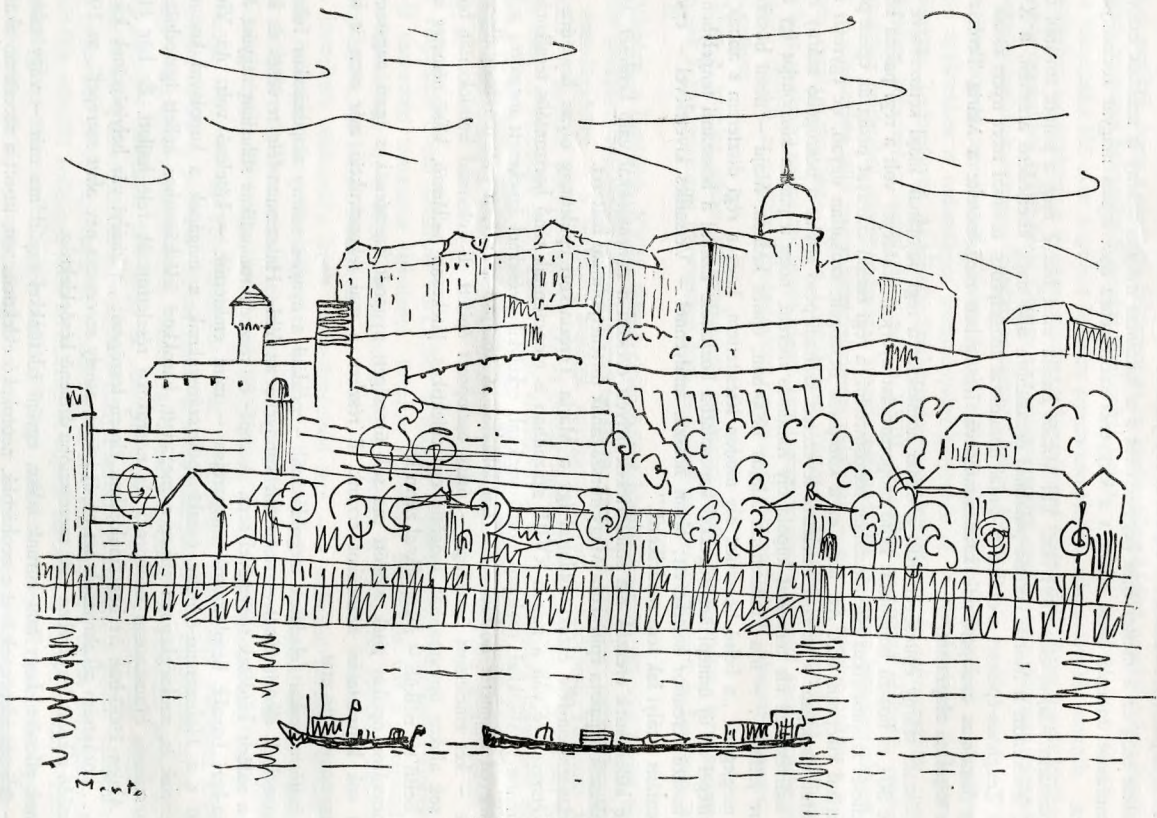
Kissé különösnek érezzük ma stílusértékek helyett ezekkel a dimenziókkal való kérdést, kivált, ha felidézünk a palota építéskora Magyarországnak történetpolitikai hátterét.

A Hauszmann-féle északi toldattal így a Mária Terézia-kori épületmag olyan hosszúra nőtt, hogy kétszeresévé vált a már a XVIII. században is monotonnak tűnő horizontális téralkotásnak. Hauszmann rízalitokkal, oszlopos portikusokkal, erkélykiképzésekkel igyekezett megtörni a több, mint negyed kilométer hosszú dunai homlokzatot. A középső szárny, a centrum hangsúlyosabbá tételére – két emeletort összefogó – óriási oszlopsort épített. E kolonnád homlokzatát háromszögű sok alakos timpanonnal, mögötte egy eklektikus, játékosan hullámozó, kissé németes ízű – valódi belső tér nélküli – álkupolával zárta le.

A bravúros optikai játék mögött ma sok ürességet, nyugodt harmóniák s igazi nagyszerűség helyett sok kápráztatási szándékot érzünk. E részben a mai rekonstrukció már nem is követi a Hauszmann-járta utat.

Az építéstechnikai feladatok megoldásánál – például a nyugati szárny alapozásakor felmerült omlásveszélyek elhárításánál – nem volt könnyebb az Ybl-, Hauszmann-féle tervezés és kivétel dolga a stílári kérdések tömegével sem. A copf- és részben romantikus stílusban átglyúrt Mária Terézia-kori barokk homlokzatok megtartása – mint említettük – kötelező volt. Az Ybl-féle nyugati s a Hauszmann-építette északi épületszárnyaknak, s magának a kupolával koronázott centrumnak is, szükségképpen ehhez a megadott, barokkori ízléskánonhoz kellett igazodnia. Ybl neoreneszánsz, Hauszmann neobarokk és neorokokó részletformák felé hajlott. És bár Hauszmann Alajos 1900-ban írt beszámolójában élesen leszögezi: „a királyi vár helyiségeinek kiképzésénél... korántsem alkalmazzuk azt az új irányt, amely *szeccsessió* név alatt szerepel!”, az 1904-re befejeződő alkotás lényegében már szeccsesszióba átmenő későeklektika.

Annak ellenére, hogy mai korunk ízlése, egyéni ízlésünkkel együtt ma már – vagy talán ma még – teljesen idegennek érzi e neobarokk, neorokokó eklekticizmust, itt-ott a szeccsesszió akaratlan alkalmazásával vegyülten – Ybl és Hauszmann monumentális művét a századforduló egyik jelentős magyarországi építőművészeti alkotásaként kell elkönyvelnünk. Minden bírálatnál jellemzőbb erre az, hogy Ybl-Hauszmann palotája annyira szerves eleme Budapest s a Várhegy városképének, hogy ma, a várpalota modern átépítések is lényegében ezt a kompozíciót követi az új palota.

Hubert Montarier rajza

A Hauszmann-féle kupolát, például, annak ellenére, hogy le kellett bontani, az új tervezés is kiindulásul vette s – mutatis mutandis – mint determináns tömegformát fel is építette. Az a történelmi közjáték-sorozat, amely e palotában, negyvenéves fennállása idején, 1904-től 1944-ig lezajlott, magának az épületnek sorsát is megpecsételte.

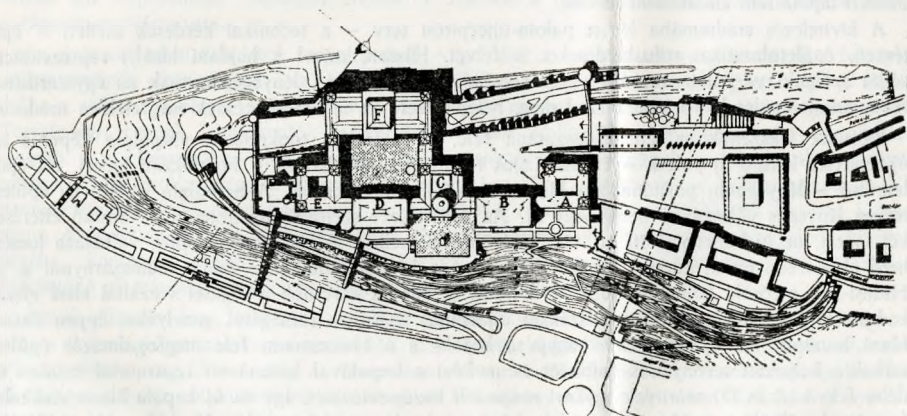
Magyarország két utolsó Habsburg uralkodója, I. Ferenc József, majd IV. Károly alig néhány-szor, csupán rövid időre szállt meg, a budai palotában. A monarchia felbomlása után a névleges magyar királyság kormányzója, Horthy Miklós költözött be a nyugati, Ybl-féle szárnyba (F), hivatalaival. A második világháború végefelé, 1944. október 15-én, amikor Horthy fegyverszüneti kísérletet tett, a német SS különleges alakulatai, Skorzeny vezetésével megrohanták és elfoglalták a maroknyi kormányzói testőr által védett várpalotát, Horthyt Németországba szállították. A budai palota falai között SS-katonák ütöttek tanyát s folyamatosan megkezdték a palota értékeinek elrablását. Ekkor szállította Nyugatra Szálasi Ferenc, a magyar fasiszták vezére a budai palotában őrzött kilencszáz éves magyar királyi koronát.

A fasiszta csapatok az 1944. december 25-től 1945. február 13-ig tartó budapesti csata során a szovjet Vörös Hadsereg által körülvárt Buda utolsó hadállásaként ürítették ki az ekkor már lángban álló királyi palotát.

A felszabadulás után

Az 1944/45. évi ostromkor a várpalotának nemcsak tetőzetei, fedélszékei, de helyenként még földemei, főfalai és osztófalai is annyira tönkrementek, hogy kérdésessé vált: egyáltalán helyreállítható-e ez a városnegyed méretű romcsoport? Tetézte a bajt az, hogy az ország felszabadulása után jó ideig nem döntöttek a királyi palota sorsáról: arról, hogy lebontsák-e, vagy újjáépítsék? Az újjáépítést több éves régészeti feltárás előzte meg. Felmerült az a terv, hogy egyetemi városrészt telepítenek ide, majd megkezdték a palota helyreállítását azzal a céllal, hogy a kormányzati szerveknek építsenek új otthont.

Közben az ostromot követő régészeti feltárások – amelyek a magyar középkori művelődéstörténetet igen jelentős anyagi emlékekkel gyarapították – hamarosan bizonyossá tették azt, hogy a törökkor előtti budai várpalotából, Luxemburgi Zsigmond és Hunyadi Mátyás budai rezidenciájából – az alapfalakon kívül – csak ott maradtak meg felmenő falak, ahol azokat az újkori építkezések miatt le nem bontották. Ezek a középkori falmaradványok tehát még abban az esetben sem szolgálhattak volna valamiféle összefüggő középkorias épületrekonstrukció hiteles alapjául, ha az egész újkori épületsoprotot lebontják.

Tudományos intézmények elhelyezése a palotában

A: Legújabbkori Történelmi Múzeum, B-C-D: Magyar Nemzeti Galéria, Z: Budapesti Történelmi Múzeum, F: Országos Széchényi Könyvtár

Így tehát az újjáépítés kiindulásául csakis a XVIII–XIX. századi palotát, Hillebrandt, Ybl és Hauszmann monumentális alkotását lehetett és kellett elfogadni. Amikor az 1950-es évek elején azt a tervet tűzték ki, hogy a palotát a kormányzat székhelyévé építik ki, számottevő anyagi és technikai erők mozgósításával hozzá is fogtak az újjáépítés munkájához. Ezek a tervek azonban már kivitelezés közben módosultak, majd pedig a kivitelezés abba maradt. Így mintegy tizenöt év telt el, anélkül, hogy a régészeti feltárásokon és kisebb állagvédelmi munkálatokon kívül a nagyarányú, tervszerű helyreállítási munkát megkezdték volna.

A várakozási idő alatt a jórészt fedetlen palota-komplexum állaga tovább pusztult. 1959-ben megszűletett a végleges döntés: a kormányzat elhatározta, hogy a volt királyi palotát, az attól északabbra fekvő Szent György téri középületekkel együtt, mint múzeumi városrészt, történelmileg kialakult, végleges formájában állíttatja helyre.

A jóváhagyott terv szerint a palota északi előterét – a Szent György teret – szegélyező, újjáépülő épületekben is tudományos intézményeket helyeznek el. A régi karmelita kolostor épületét a Magyar Tudományos Akadémia Színházstudományi Intézetének és múzeumának engedik át. A hajdani kolostorhoz csatlakozó s már a XVIII. században színházzá alakított, copf-stílusú ún. Várszínház épületéből mintegy négyszáz személy befogadására alkalmas kamaraszínházat létesítenek. A klasszicista stílusú volt miniszterelnökségi palotában – egykori Sándor palota – s a királyi palota északi szárnyában (A) a Legújabbkori Történelmi Múzeum gyűjteményei kapnak helyet. Délebbre, a királyi palota centrumát jelentő kupolacsarnok alatt s az attól északra–délre eső szárnyakban (BCD) a magyar képzőművészet emlékeinek őrzőhelye, a Magyar Nemzeti Galéria talál otthont.

Ehhez a jelenleg újkori képzőművészeti emlékeket őrző gyűjteményhez, terv szerint hozzácsatolják a Szépművészeti Múzeumban levő középkori magyar szobrászati és festészeti kollekciókat is.

Délebbre, a legrégebb, XVIII. század elején épített barokk szárnyba (E) – a feltárt és helyreállított középkori épületmaradványok szomszédságába, ezekkel a középkori maradványokkal szerves összefüggésben – a budavári ásatások anyagával együtt a Budapesti Történelmi Múzeum költözik. A nyugati Ybl-féle szárnyat (F) az ország legnagyobb könyvtára, a Széchenyi Könyvtár kapja meg. A várpalota északi-északnyugati előterében – a volt Habsburg József-féle eklektikus palota s az egykori Honvédelmi Minisztérium romépülete helyén – kívánják elhelyezni a Magyar Néprajzi Múzeumot, a Kiadói Főigazgatóságot. Itt építik fel az intézeti alkalmazottak étkezőhelyét is.

A várpalotát övező hatalmas Várkertben a magyar képzőművészet jelentősebb szobor-alkotásából szabadtéri múzeumot létesítenek. Részben szabadtéri bemutatás vár a középkori palota egyes köemlékeire is; a középkori maradványok közelében a Budapesti Történelmi Múzeum szabadtéri lapidárium kialakítását tervezi.

A kivitelezés stádiumába lépett palota-újjáépítési terv – a technikai kérdések mellett – építészeti, épületplasztikai stíluskérdéseket is felvet. Hiszen, mivel a hajdani királyi reprezentáció célját szolgáló várpalota minden egyes részére új funkciót vár, lényegében csak az egyszerűsítve rekonstruált épület külső héja marad meg, belépítészete az új rendeltetésnek megfelelően módosul.

Előttünk fekszenek az Ybl–Hauszmann féle, 1944/45-ben tönkrement várpalota képei s az újjáépítésre kerülő új palota – Hidasi Lajos főépítész által alkotott – homlokzati tervei. Az épületkülső – lényegesen puritánabb a Hauszmann-féle koncepcionál. A befoglaló forma, az épület-tömeg lényeges változáson nem megy át. Az épületfűzér szélrajza azonban már feltűnő eltéréseket mutat, az új koncepció itt ott vitatható előnyei mellett. A szélrajz, a kontúr változása lemérhető elsősorban az új kupolánál, de szembetűnő a két, előrehullámzó dunai oldalszárnynál is. A Hidasi-féle mérnöki kollektíva által kivitelezett új kupola karcsúbb a régénél s ezáltal kissé elszakad azoktól az alacsonyabb fedélszékekkel újjáépített szárnyak tömegétől, amelyeket éppen összefűzni hivatott. Az új tervezés elhagyja a barokk s a Hauszmann féle megfogalmazás épület-sarkakra helyezett toronysisak-imitációt és mellőzi a kupolával koronázott centrumtól északra és délre fekvő (B és D) szárnyak egykori megemelt közép-tetőzetét. Így az új kupola klasszicizáltabb formáival nélkülözi a Hauszmann féle bőséges, áradó – olykor túláradó – barokk térillúziót. A saroktoronyaitól s a helyenként megduplázott fedélszékeiktől megfosztott oldalszárnyak pedig újra csak a XVIII. sz. eleje óta észrevett hiányosságot idézik: a horizontálisok egyhangúságát.

A kupolával jelzett központ s a keleti oldalhomlokzatok fellazuló optikáját a tervezés a kupola körül elhelyezendő nagyméretű szoboralakokkal hidalja át. E végett harmincnégy – a magyar művészet kimagasló alakjait ábrázoló – mintegy négy-négy méter magas szobormű alkotására adtak megbízást.

Az építőművészi tervezéssel s a kivitelezéssel párhuzamban az új otthonra találó magyar tudományos intézmények is feszített munkával dolgoznak átköltözésük, illetve az itt bemutatásra kerülő kiállítások előkészítésén. A néprajzi, színháztörténeti gyűjtemények mellett a hely történetének gényűszát idézik fel azok a múzeumi kiállítások, amelyek szorosabban fűződnek az egykori budai várpalota művelődéstörténetéhez. A Nemzeti Galéria régi magyar szobor- és táblaképanyaga, a Budapesti Történeti Múzeum középkori budavári régiségei s a Széchényi Könyvtár kódexei, ősnymtatványai – köztük a hajdani Bibliotheca Corvina számos remekével – keletkezési helyükön, a budai várpalotában tárják a látogató elé az egykor itt honos magyar feudális kultúra legjelentősebb emlékeit.

Ezt a történeti hangulatot húzza alá maga az építészeti együttes is. Hiszen a budai várpalota területén a magyarországi Anjouk gotikájától Mátyás király reneszansz építészeti maradványaiig s a területhez csatlakozó épületekben a barokk, a copf s a klasszicizmus stílusáig hét budai évszázad stílustörténete tárul majd szemünk elé.

A várpalota újjáépítése s a tudományos intézmények átköltöztetése az 1970-es évek derekára ér véget. Vagyis harminc évvel azután, hogy a háborús pusztítás lángnyelvei felcsaptak a budai palotán, az egykori királyok palotáját a magyar művelődéstörténet fellegváráként nyitják meg.

Montarier

Hubert Montarier rajza